

УДК 378.124+372.4+371.5+7

ГОРЩЕНКО Ю.А.,

кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогічних технологій початкової освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ ОЦІННИХ СУДЖЕНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ АУДИТОРНОЇ РОБОТИ

У статті проаналізовано поняття естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи, описано методику розвитку зазначеного феномена в умовах аудиторної роботи під час вивчення дисциплін мистецького спрямування та спекурсу в межах навчання у педагогічному університеті.

Ключові слова: естетичні судження, оцінні судження, естетичні оцінні судження, розвиток естетичних оцінних суджень, мистецькі дисципліни, майбутні учителі початкової школи.

Постановка проблеми. Система мистецької освіти в сучасному вищому навчальному закладі ґрунтується на пріоритетних положеннях нової концепції, у якій основне завдання фахової підготовки майбутніх учителів полягає в удосконаленні вмій і навичок аналізувати, інтерпретувати й оцінювати мистецькі твори. Процес створення самостійних оцінних суджень унаслідок сприймання студентами різноманітних творів мистецтва сприяє успішній самореалізації майбутніх фахівців як у педагогічній, так і в будь-якій іншій сфері їхньої діяльності [1, с. 3]. Таким чином, сьогодення вимагає від майбутніх учителів початкової школи набувати відповідних умій та навичок, що дозволять їм висловлювати певні естетичні оцінні судження, розкрити власний естетичний потенціал в цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел з питань розвитку естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи засвідчив, що різні аспекти цієї проблеми досліджувалися філософами (М. Бердяєв, І. Зязюн, М. Коган, О. Лосєв та ін.); педагогами (Л. Масол, О. Мелік-Пашаєв, Н. Миропольська, Г. Шевченко та ін.); мистецтвознавцями (В. Громова, А. Канцедікас, Т. Кузнєцова, А. Салтиков та ін.) [2, с. 117]. Як зазначають учені (В. Бичков, А. Канцедікас, О. Мелік-Пашаєва), естетичні судження є естетичною оцінкою дійсності, думкою про естетичний предмет або явище [3, с. 97]. Естетичне судження розглядаються як логічне осмислення сприйнятого, що поєднується з інтуїтивним та безпосереднім осягненням. Головним мірилом оцінки виступає естетичний ідеал. Феномен «судження» пов'язаний з оперуванням естетичними категоріями, в яких відображаються найбільш загальні й істотні боки естетичних явищ дійсності, естетичної діяльності, естетичної свідомості [4, с. 239].

Естетична оцінка формується на підставі певної властивості або її відсутності. Важливу роль відіграють ознаки, риси мистецького твору або їх сукупності, системи властивостей. Саме ці показники дозволяють людині розглядати предмет з погляду естетики. Під час оцінки мистецьких творів перед суб'єктом постає завдання вибрати негативне або позитивне явище мистецтва. Водночас людині необхідно визначити чи є предмет естетично цінним або є носієм антицінної інформації та наскільки відповідає естетичним нормам, хоча феномен «норми» в естетичній думці не є однозначним, він є недовільним і суб'єктивним, оскільки породжується суспільною практикою. Об'єктами естетичної оцінки й естетичного судження можуть бути, по-перше, природні об'єкти та явища, по-друге, продукти діяльності людини і, по-третє, художні твори. Отже, естетичні оцінні судження – це не лише судження щодо мистецтва, але й оцінка краси

людських відносин, учинків, дій, естетики природи тощо. Безсумнівно, що становлення естетичних оцінних суджень у студентів є складним динамічним процесом поступового розвитку в них естетичних умінь і професійно значущих якостей.

Для професійного вирішення проблемних ситуацій, прогнозування результатів педагогічних впливів, забезпечення рефлексивного розуміння будь-яких проблем, готовності та здатності надавати школярам психолого-педагогічну підтримку, бути помічником у вирішенні певних труднощів, актуалізувати особистісне зростання вихованців дозволяють наявні в майбутніх учителів естетичні оцінні судження [3, с. 101]. М. Гончаренко зазначає, що в естетичних судженнях людини виражаються її естетичні погляди, які формуються на підставі розуміння того, що людина вважає прекрасним чи потворним, естетично досконалим чи примітивним або вульгарним [5, с. 48].

Зважаючи на розглянуті підходи до визначення естетичних оцінних суджень, естетичні оцінні судження майбутніх учителів початкової школи розглядаємо як здатність оцінювати красу мистецьких творів, природних об'єктів і явищ, продуктів діяльності людини, що передбачає наявність у студентів сформованих естетичних почуттів, смаків і мистецького ідеалу як продуктів мистецької освіченості студентів, специфічний спосіб вираження власного бачення прекрасного. Розвиток естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи розуміємо як процес набуття ними необхідних знань, умінь і навичок оцінювати красу мистецьких творів, природних об'єктів та явищ, продуктів діяльності людини, сформованість професійно значущих якостей, естетичних почуттів, смаків і мистецького ідеалу в межах вивчення дисциплін мистецького спрямування [6, с. 39].

Мета даної статті – описати методику розвитку естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи в умовах аудиторної роботи.

Виклад основного матеріалу. Пропонуємо методику розвитку естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи, яка призвела до позитивних змін показників визначеного феномена у ході дослідження. Реалізація методики здійснювалася здебільшого під час викладання мистецьких дисциплін та у ході викладання спецкурсу.

Так, на практичних заняттях із дисципліни «Музичне мистецтво з методикою навчання» студентам можна запропонувати різноманітні вправи, що сприятимуть розвитку естетичних оцінних суджень. Наприклад, вправа «Інтерпретації», під час якої майбутнім учителям необхідно прослухати музичні твори Е. Грига «Самотній мандрівник», «Смерть Озе», П. Чайковського «Ранковий роздум» «Баркарола», А. Лядова «Прелюдія d-moll», Д. Кабалевського «Сумна історія» та дібрати відповідні ілюстрації із запропонованого набору репродукцій, презентувати свій вибір, обґрунтувати його, оцінити діяльність однокласників у цьому аспекті.

Під час виконання вправи «Намалюй музику», студентам потрібно намалювати картину, яка б, на їхню думку, відповідала прослуханому музичному твору (класичному, народному та сучасному). Після виконання вправи кожний повинен презентувати свою роботу, описати, чим він керувався у виборі кольору, фігури тощо, після цього однокласники мають оцінити роботу один одного, висловити свої естетичні оцінні судження щодо побаченого, підвести загальний підсумок. В межах цього навчального предмету студентам можна запропонувати вправу «Чарівна музика». Майбутнім учителям необхідно прослухати музичну композицію А. Вівальді «Пори року», після цього розповісти про образи та асоціації, що виникли в них під час прослуховування запису, написати емоційно-образне есе та презентувати його перед аудиторією, висловити власну думку щодо виконання вправи однокласниками.

Для кращого орієнтування у жанровому розмаїтті мистецьких творів, що є запорукою розвитку естетичних оцінних суджень, майбутнім учителям можна запропонувати вправу «Жанри музики», в результаті якої студенти повинні визначити до якого жанру належить кожен із 12 музичних відривків, зазначити, за якими параметрами вони це визначали, виділити, який саме жанр їм до вподоби та обґрунтувати свій вибір.

Під час вивчення дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою викладання» студентам пропонується серія вправ. Так, вправу «Картина в деталях» проводять у вигляді змагання між командами на найкраще відображення картини. Репродукцію К. Брюллова «Останній день Помпеї» студенти мають передавати по колу, у ході чого познайомитися з нею та відкласти. Після цього, пригадуючи репродукцію, студенти повинні виявити в загальній бесіді її жанрову приналежність та найчіткіше згадати всі деталі запропонованої картини, відзначаючи, які почуття виникли під час її споглядання. Окремо бажано обрати експертну групу, яка буде порівнювати результати та оцінювати діяльність кожної з груп.

Для проведення вправи «Дитячі шедеври» необхідно підготувати заздалегідь дитячі малюнки, які студентам потрібно буде оцінити. Оцінювання краще проводити групами, по 3-4 студенти в кожній. Пізніше бажано провести обговорення висловлених суджень всім колективом.

Вправа «Оживи картину» спрямована на визначення естетичних цінностей або антицінностей, зображених на картині. Майбутнім учителям пред'являється будь-яка картина, на якій зображено добро, зло, любов та битви, після цього пропонується відповісти на серію запитань щодо думок і почуттів, викликаних картиною. При цьому погляд може відображати не тільки думку автора чи глядача, а й відчуття об'єктів, зображених на цій картині.

У ході виконання вправи «Декоратор» перед студентами постає завдання підготувати декорації, які потім можуть бути використані під час практичних занять з «Основ сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання» та позааудиторних заходів.

Робота з розвитку естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи може продовжуватися і в межах навчального курсу «Основи хореографії з методикою навчання», в ході викладання якого також можна проводити низку вправ.

Під час вправи «Обери пару» майбутнім педагогам пропонуються відеофрагменти хореографічних номерів без звуку. Завданням для студентів – дібрати музичний супровід, який би вдало підійшов до представленого танцю. Свій вибір студенти мають обґрунтовувати та обговорити з одногрупниками.

Вправа «Танцювальний калейдоскоп» спрямована на визначення жанрів хореографічних творів. Студентам пропонується 20 різних танцювальних фрагментів, які майбутні учителі повинні розподілити на жанри, згрупувати їх, зазначити, за якими параметрами вони це визначають, виділяють, який саме жанр їм до вподоби та чому.

В межах вивчення цієї дисципліни можна реалізувати проект «Битва хореографів». Для проведення проекту необхідно організувати групу з 10 студентів, які будуть вивчати різноманітні танцювальні напрями, а потім презентувати їх перед іншими одногрупниками, які, у свою чергу, будуть експертами.

Цілеспрямована робота з розвитку естетичних оцінних суджень має проводитися також під час вивчення «Основ сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання». В аспекті даної дисципліни зі студентами можна провести наступні вправи.

Вправа «Життєві ситуації», під час якої майбутнім педагогам необхідно розіграти ситуації з життя, які б демонстрували взаємини людей, при чому як позитивні, так і

негативні, а група повинна оцінити їхню поведінку з естетичного погляду, зазначивши, що саме і як потрібно скорегувати.

Для вправи «Ідеальний герой» студентам потрібно підготувати монологи різних відомих героїв (Ромео, Робінзон Крузо, Тараса Бульби, Є. Онегіна, М. Достоевського тощо), у яких би йшлося про звеличення естетичних цінностей, людської краси, відносин між людьми або, навпаки, які б виражали естетичні антицінності. Після презентації необхідно обговорити промови та визначити їхню естетичну цінність.

Під час вправи «Критик» студентам потрібно проаналізувати твір екранного мистецтва Енді Теннанта «Історія вічного кохання», визначити естетичні цінності, які возвеличуються або антицінності, що засуджуються в цьому творі.

На практичних заняттях з «Дитячої літератури» майбутнім учителям бажано запропонувати вправу «Проаналізуй твір». Студентам необхідно зробити аналіз творів, які вони вивчають під час предмета за програмою. Головне завдання цієї вправи – визначити, чи є конкретний твір естетично цінним, чи повчає він і як саме.

Вправа «Казка» орієнтована на створення власної казки з оригінальним сюжетом, яка буде естетично наповненою, возвеличуватиме красу людини, людських відносин, природи тощо, висміюватиме антицінності людства. По завершенні роботи студенти мають оцінити твори одногрупників.

В межах вивчення дисципліни «Основи культури і техніки мовлення» майбутнім учителям можна запропонувати вправу «Тлумачення», під час виконання якої необхідно інтерпретувати запропоновані вислови відомих митців.

У вправі «Знайди пару» студентам пропонується перелік прислів'їв, з яких вони повинні обрати пари за певний проміжок часу та пояснити їх.

Оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками щодо розвитку естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи можна продовжувати в межах спецкурсу «Розвиток естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи».

Так, доцільно провести семінар-дискусію «Естетичний образ учителя». Для підготовки до семінару-дискусії студентам потрібно запропонувати знайти матеріал за темою, ретельно проаналізувати естетичні цінності, які повинні бути притаманні вчителю та намалювати його естетичну професіограму. Впродовж заняття кожен зі студентів має презентувати самостійно розроблену модель особистості фахівця та пояснити, які якості, на його погляд, є естетично цінними для майбутнього вчителя початкової школи. Також можна запропонувати завдання «Виділи прекрасне», в якому необхідно схарактеризувати прояви прекрасного у природі, предметах побуту, взаєминах між людьми; відзначити образотворчі, художні, літературні та музичні твори, в яких би яскраво передавалося почуття прекрасного чи піднесеного.

Для закріплення отриманих знань щодо естетичних цінностей можна провести вправу «Прекрасне дерево». Майбутнім учителям потрібно на папірцях написати ті естетичні цінності, які вони вважають важливими для людини, потім ці папірці приклеїти до намальованого на дошці дерева наче листочки, при цьому студенти не повинні повторюватися, адже кожний, хто виходив до дерева, повинен озвучити, що саме він написав та зазначити, чому.

В аспекті розвитку естетичних оцінних суджень студентів, майбутнім учителям можна запропонувати написати та захистити твір-роздум «Мій естетичний ідеал». Також студентів варто залучити до презентації, написаного ними у процесі самостійної роботи емоційно-образного есе з теми «Естетичні оцінні судження – чи потрібні вони майбутньому вчителю початкової школи?».

Для закріплення теоретичного матеріалу щодо розвитку визначеного феномена можна провести вправу «Я-дизайнер», під час якої студентам потрібно дібрати одяг,

зачіску, аксесуари, взуття для людини певної професії. У процесі цієї роботи варто організувати дискусію серед студентів та у процесі групової взаємодії обрати найкраще естетично правильне рішення.

Для кращого орієнтування у жанровому розмаїтті мистецьких творів, що є запорукою розвитку естетичних оцінних суджень можна запропонувати завдання студентам за допомогою Інтернет-джерел, статей у журналах, навчальних посібників підготувати презентації щодо жанрів різних видів мистецтва та захистити їх; можна провести вікторину-гру щодо обізнаності майбутніх учителів початкової школи із різноплановістю мистецьких жанрів. Доцільно використовувати метод «мозкового штурму» під час вправи «Визначи жанр», де на підставі отриманих знань студенти повинні визначити жанри мистецтва під час прослуховування музики, літературних творів, споглядання художніх творів, перегляду відео фрагментів хореографічних, циркових номерів, екранних творів, розгляду творів фотомистецтва, зображення архітектурних композицій тощо.

В межах семінарського заняття «Світові митці» студенти можуть захистити тематичні реферати: «Всесвітньо відомі художники», «Видатні музиканти», «Танцівники світу», «Цирк – їх життя», «Талановиті архітектори», «Світила кінематографу», «Великі письменники» тощо. Також бажано провести семінар-дебати за темою «Кращий митець». Відзначимо, що студенти мають підготувати доповіді, в яких буде йти мова про життєвий та творчий шлях обраних ними митців. Це можуть бути художники, музиканти, танцівники, циркові артисти, архітектори, актори, режисери, тобто ті митці, які на думку майбутніх учителів є найбільш талановитими. Під час дебатів кожний студент має презентувати обраного митця, аргументувати свій вибір, підкріплюючи розповідь презентацією творчих робіт автора тощо. Наприкінці дебатів, доцільно провести голосування та обрати «кращого митця».

В аспекті вивчення теми «Видатні мистецькі твори» варто організувати дискусію «Улюблений твір», під час якої студентам необхідно презентувати обраний ними відомий витвір мистецтва, продемонструвати його перед аудиторією, обґрунтувати власний вибір. Обрані твори можуть бути найрізноманітнішими: видатні картини, музичні твори, балети, геніальні споруди, вистави тощо. Також майбутнім учителям необхідно запропонувати оцінити твори всесвітньо відомих митців за певними показниками, які заздалегідь обговоренні, а потім на підставі цього аналізу висловити естетичні оцінні судження. Під час виконання цього завдання студентів краще розподілити на групи. Деякі можуть проаналізувати окремі картини, інші – літературний твір, здійснити аналіз музичних композицій, проаналізувати хореографічний твір. Наприкінці заняття кожна з груп має продемонструвати ці мистецькі твори та презентувати своє враження перед групою. По закінченню завдання доцільно провести обговорення та завершити все рецензією викладача.

Висновки. Таким чином, пропонуємо впроваджувати запропоновану методику розвитку естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи в умовах аудиторної роботи у процесі вивчення мистецьких дисциплін та спецкурсів.

Список використаної літератури

1. Рудницкая О. П. Формирование эстетических оценок у студентов педагогических вузов (на материале музыки): автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / О. П. Рудницкая. – Киев, 1977. – 25 с.
2. Gorshchenko I. A. Effect of different art for forming evaluative and aesthetic feedback future primary school teachers / I. A. Gorshchenko // Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel: The way to integration / Ariel: Ariel University centre of Samaria, 2014. – 116 – 123 p.
3. Смирнова Т. Специфіка естетичних оцінних суджень особистості / Т. Смирнова // Естетика і етика педагогічної дії. – 2013. – № 6. – С. 97–107.

4. Полянська В. Ю. Естетичні цінності та естетичні судження в аспекті дослідження політичних відносин / В. Ю. Полянська // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2012. – Вип. 3. – С. 239–244.
5. Гончаренко Н. В. Художественное в эстетике и в искусстве / Н. В. Гончаренко. – К.: Просвещение, 1990. – 249 с.
6. Горщенко Ю. А. Розвиток естетичних оцінних суджень майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення мистецьких дисциплін : дис ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Горщенко Юлія Анатоліївна. – Одеса, 2015. – 264 с.

References

1. Rudnitskaya O. P. Formation of aesthetic judgments in students of pedagogical universities (on the music material): Abstract. Dis. on competition uch. PhD degree. ped. Sciences: spec. 13.00.01 «Theory and History of Pedagogy» / O. P. Rudnitskaya. – Kiev 1977. – 25 seconds. (in Russ.)
2. Gorshchenko I. A. Effect of different art for forming evaluative and aesthetic feedback future primary school teachers / I. A. Gorshchenko // Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel: The way to integration / Ariel: Ariel University centre of Samaria, 2014. – 116 – 123 p.
3. T. Smirnova specificity of aesthetic judgment appraisal of the individual / T. Smirnova // Aesthetics and Ethics pedagogical action. – 2013. – № 6. – P. 97–107. (in Ukr.).
4. Poljanskaya V. Y. Aesthetic values and aesthetic judgments in terms of political relations research / V. Y Poljanskaya // Philosophy and political science in the context of contemporary culture. – 2012. – Vol. 3. – P. 239–244. (in Ukr.).
5. Goncharenko N. V. Artistic aesthetics and art / N. V. Goncharenko. – K. : Education, 1990. – 249 p. (in Russ.)
6. Gorschenko I. A. Development of aesthetic judgment appraisal of primary school teachers in the process of artistic disciplines: Thesis ... candidate. ped. Sciences: 13.00.04 «Theory and Methods of Professional Education» / I. A. Horschenko. – Odessa, 2015. – 264 p. (in Ukr.).

GORSHCHENKO I.,

Doctor of Philosophy (Pedagogical Sciences), the Assistant of the Department of Pedagogical Technologies in Primary School SI “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”

METHODOLOGY OF DEVELOPMENT OF AESTHETIC VALUE JUDGMENTS OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL IN TERMS OF AUDITORIUM WORK

Introduction. *The present demands that future primary school teachers to acquire appropriate skills that will allow them to express defined aesthetic value judgments, to open personal aesthetic potential in this direction. Paying attention on considered approach of identifying aesthetic value judgments. Aesthetic value judgments of primary school teacher's consider as an ability to evaluate the beauty of works of art, nature objects and phenomena, products of human activity, that assumes students the presence of the formed aesthetic feelings, tastes and ideal of art as the products of artistic education of the students, the specific method of the expression personal vision of beautiful. The development of aesthetic value judgments of primary school teachers we understand as the process of acquiring required knowledge and skills of evaluating the beauty of works of art, nature objects and phenomena, products of human activity, formed of professionally significant qualities, aesthetic feelings, tastes and ideal of arts within the studies of the artistic disciplines.*

Purpose - *to describe methodology the development of aesthetic value judgments of future teachers of primary school in terms of auditorium work.*

Results - *We suggest the methodology the development of aesthetic value judgments of future teachers of primary school, which turned to positive changes of indicators in the course of straight the study. The realization of methodology was used while teaching art subjects, and in the course of teaching the course. At the practical lessons on discipline "the art of Music teaching methods" a variety of exercises such as "Interpretation", "draw the music", "Magical music" can be offered to the students.*

During study of the discipline "art of the methods of teaching", a series of exercises are offered to the students. For example, the exercise "Painting in parts", "Baby masterpieces", "Decorator".

Work on the development of the aesthetic value judgments of primary school teachers can be carried out within the framework of the training course "basics of choreography, teaching methods"

by using exercises "Pick a couple", "Dance kaleidoscope". Within the framework of this discipline also can be realized the project "The battle of the choreographers".

The development of this phenomenon can be given due attention during the study of "Fundamentals of scenic and screen art with teaching methods", offered the students the following exercise: "situations", "the Perfect hero", "the Critic".

In practical classes in the "Children's literature" future teachers would be appropriate to attach to the exercises "Analyze the work", "fairy Tale".

In the framework of the discipline "basics of the culture and technique of speech" exercises of "Interpretation" and "Find a pair" are possible to be proposed to the students.

Mastery of theoretical knowledge, practical skills and skills for the development of aesthetic judgment of future primary school teachers can continue within auditorium work in the framework of the course "Development of aesthetic judgment of future primary school teachers". We offer to conduct a seminar-discussion "the Aesthetic image of the teacher", "Favorite work", to write an essay-thinking "My aesthetic ideal", emotional-imaginative essay on "The aesthetic value-judgments - Do they necessary to the future primary school teacher?". to protect thematic essays on themes: "World famous artists", "Outstanding musicians", "the Dancers of the world", "the Circus is their life," "the Talented architects" "Luminaries of cinema", "Great writers", etc., to perform the task "Pick the perfect" exercises "the tree" and "Defined the genre".

Originality is development of the methodology, which is directed on development of aesthetic value judgments of future teachers of primary school in terms of auditorium work which can be introduced during the teaching of artistic disciplines and special courses.

Conclusion. Thus, we propose to include the offered methodology of the development of aesthetic judgments of future primary school teachers in terms of auditorium work. In the process of learning artistic disciplines and special courses.

Keywords: aesthetic judgment, value judgment, aesthetic value judgments, development of aesthetic judgment, artistic discipline, future teachers of primary school.

Одержано редакцією 29.11.2016 р.
Прийнято до публікації 14.12.2016 р.